

Kurtuluş Savaşı'na Dair Bir Kronikat: Sarayköy Kronikati

A Chronicle on the Turkish War of Independence: The Saraykoy Chronicle

Dr. Gülperi MEZKİT SABAN*

Özet

Anlatım; işaretler, sesler, mağara duvarına çizilen resimler, taşta kazınan motifler ve alfabeler sayesinde milletleri ayıran dillerin ürünüdür. Her biri anlatım için vardır ve sadece araçtır; aslozan anlatımdır. Anlatılan metin kapsamında, kaostan kozmosa geçiş bir anlatı örneğidir; toplumların evrildikleri barbarlık/kahramanlık/modernlik çağları da anlatım sayesinde günümüze ulaşmıştır. Anlatımın türünü, anlatılanın zamanı, mekânı, şahısları ve kurgusu belirler. Ele alınan anlatım türlerinden tarihi memorat olarak adlandırılan “Kronikat”, yazılı tarihin önemsemediği/ayrıntıya girmediği, halk tarihi olarak adlandırılabilir sözlü tarih anlatılarını inceler. Yunan Kuvvetlerinin, Kurtuluş Savaşı zamanında, Denizli-Yenicekent-Sarayköy hattında kaldığı ve daha ileriye geçemediği yazılı tarihte malumdur; lakin yörede yaşamış ve olayların bizzat tanığı olmuş yüz sekiz yaşındaki Ayşe Selman, Yunan Kuvvetlerinin Sarayköy’ü nasıl geçemediğini ve yöre halkının topyekûn olağanüstü mücadelesini yazılı tarihte bulunmayan şekliyle anlatır. Bu bağlamda sözlü kültür, ikincil sözlü kültüre ve yazılı kültüre nispetle hala hayati önemi haizdir ve görülmektedir ki sözlü tarih, yazılı tarihin giremediği ayrıntıya girebilmekte ve detayları halkın diliyle ortaya koyabilmektedir. Kurtuluş Savaşı'nın 100. yıl dönümünde, derleme imkânını bulduğumuz bu kronikat aynı zamanda dönemin kültürel dokusunun görülmesini sağlar.

Anahtar kelimeler: Sözlü kültür, Sarayköy, kronikat, Kurtuluş Savaşı, sözlü tarih.

Abstract

Explanation begins with human communication. Signs, sounds, images drawn on cave walls, stone engraved motifs and found / matched / likened the nation separates languages thanks to the alphabet created with passwords. Each one has to expression and they are the only tool, the important thing is the expression. We learn through lectures transition from chaos to cosmos; they also return of

---

* Aksaray Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
gulperi2417@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9704-2490.

barbarism society/heroic/modern era. Expression of the type is determined by described the time, space, the parties and fiction. We have discussed, the historical narratives memorates called this 'Kronikat' (Chronicle), trifled or undetailed by the written history, oral history can people called historical narratives are covered. Greek forces in time of Independence War, which remains in Denizli-Yenicekent Saraykoy line and forward pass is not known at the time of writing; and yet lived in the area and had personally witnessed the events hundred and seven year old Aisha Selman, Saraykoy how the enemy forces did not pass and the overall shape of the locals. This indicates that oral culture, relative to the secondary oral culture and written culture is still of vital importance and observed that the oral history, can not enter into the details of written history and details can be revealed with the people of the language. In Independence War 97. anniversary, we found that the assembly facility that kronikat also is important to explain the culture of the period.

Keywords: Oral Culture, Saraykoy, chronicle, Independence War, oral history.

*“Aslanlar kendi tarihçilerine sahip olana dek,
avcılık öyküleri her zaman
avcıları yüceltecektir.”
Paul Connerton*

Assman’a göre (2015: 98) ortak birikimin sonucu oluşan kültürel bellek, aktarımı gen yoluyla değil sözlü aktarım yoluyla gerçekleştirdiği için ancak hafızalarda yer edinir ve ritüel özellik kazanırsa varlığını devam ettirebilir. Assmann, bunu kültürel bellek tekniği olarak ifadelendirir. Tekniğin işlevini ise sürekliliğin ve kimliğin devamının sağlanması olarak görür. O’na göre “kimlik, kolayca anlaşılacağı üzere bir bellek ve hatırlama sorunudur. Bir bireyin kendi kimliğini sadece belleği sayesinde oluşturabilmesi gibi bir gurup da gurupsal kimliğini ancak bellek sayesinde yeniden kurabilir. Aradaki fark gurup belleğinin nörolojik bir temeli olmasındadır. “Çünkü biz kimliği, bireyin bir topluma ve o toplumun kültürüne ait olduğunun dile getirilmesini gerektirir. Oysa bireyin topluma aidiyeti, böyle bir bilinçlilik halinden ziyade doğal durum olarak yaşanır. Bu aidiyet ancak bilince çıkarılarak – örneğin guruba girme ayinleri- ya da farkına varılarak–örneğin farklı toplumlar ve yaşam biçimleri ile karşılaşılma sonucu- bir biz kimliğine doğru güçlenebilir. Bizim anlayışımıza göre ortak kimlik, ortak aidiyetin bilince çıkarılmasıdır. Buna göre kültürel kimlik de, bir kültüre katılımın bilince çıkarılması ya da o kültüre ait olduğunun ilan edilmesidir” (Assmann 2015: 143). Birey bu ilan ile sosyalizasyon sürecini tamamlamış olur.

Sosyalleşmenin başat aktörü; işaret, söz ve yazı ile sağlanan anlatım ve dolaşımıyla iletişimidir. “Sosyal bir varlık olan insan, varoluşsal anlamını mitolojik dönemden modern zamanlara kadar gelişen süreç içerisinde sürekli anlatma etkinliği içerisinde kurar. Kişinin kendi deneyim, yaşantı, ilişki, fantezilerine, reel gündelik yaşamına ilişkin birikimi anlatma/paylaşma etkinliği içerisinde bir çerçeveye kavuşur. Kültürel grup içerisinde birey kimliğinin kurulması, sosyalleşme serüveninin tamamlanması, sözlü iletişim ve anlatma etkinliği sürecinde gerçekleşir” (Ersoy 2009: 21) Söze dayalı iletişim zamanla toplum normlarını hazırlar. Kaldı ki yazılı kültürün olmadığı yerde insan belleği tüm bu anlatıların depo alanı görevi görür. Düzenli tekrarlar, o olaya ilişkin kuralları oluşturur ve nesilden nesle ‘gelenek ve görenek’ adıyla aktarılmasını sağlar. Burada kastedilen husus sırf söze dayalı kuralların aktarıldığı değil; sözün yazıdan çok daha önce iletişim formu olarak kullanılagelmesindedir.

Deneyimler toplamı ve yaşam bileşkesi olarak sunulan kültür, genel itibarıyla söz ile aktarımını gerçekleştirmiştir. “Sözlü kültür, toplumun ortak malı olan hazır kalıpların deneyimleri pekiştirecek şekilde biçimlendirilmesiyle oluşur ve yazılı metinden yoksun olduğu için de toplum belleğinde yüzyıllarca gelişerek varlığını halkın bilincine yerleştirerek sürdürür” (Ong 2010: 51). Walter Ong, sözle biçimlenen düşüncenin zaman içinde geliştikçe hazır deyişlerin kullanımının da daha ince bir ustalık kazandığını söyler. Hazır deyişlerin oluşturduğu kompozisyonlar ise, ‘usta’nın icrası eşliğinde aktarılır ve açık ve gizli olmak üzere birçok işlevi haizdir. Smith (2002: 255), sözlü kültür ürünlerinin, özellikle destanların, mitlerin, kahramanların, kutsallık atfedilen mekânların, modern zamanlarda ulusal kimliklerin oluşturulmasında tanımlayıcı ve belirleyici bir rol üstlendiğini söyler. Ona göre bütün bu semboller ve anılar, ulus olmayı şekillendirmedeki yollardır. Bunlar güçlü işaretler ve açıklamalardır, sonraki kuşaklarda duygu yaratabilme kapasitesine sahiptirler. Bilindiği üzere kimliği oluşturan öğelerin hemen hepsi tarihe dayanır: Ortak tarih, geçmişte (belki birlikte) oluşturulmuş ortak dil, birlikte kazanılmış ortak vatan vb. ortaklığın birliğinden çıkan kimlik, tarihi bir birikimin ürünüdür. Ortak birikim salt tarihi değil; destanları, efsaneleri, masalları, menkıbeleri, memoraatları, kronikatları vd. halkın birlikte oluşturduğu anlatım türlerini de ortaya çıkarmıştır. Bu ürünler, anlatıldığı dönemin kültürünü sergilemede olduğu kadar dönemin tarihi hakkında da bilgi verir konumdadırlar. Elbette tarihi belge hüviyetini haiz değildirler; ancak tarihin birçok gizli kalmış, bilinmeyen, önemsenmeyen yönünü aydınlatırlar.

Kronikatin Dayandığı Kuram

Anlatı türleri arasındaki sınırlar henüz kesin çizgilerle ayrılmış değildir. Sözlü oldukları için anlatı türleri sınırlı sayıdaki planların çerçevesindeki sınırsız çeşitlerin içinde bulunmaktadır. Dolayısıyla tarza, içeriğe ve fonksiyonelliğe bağlı mükemmel bir sınıflandırma mümkün değildir. Degh (2005: 344), bilimsel çalışmanın kolay ve rahat olması için tüm kategorilerin gerçek hayattan soyut bir şekilde kalmak zorunda olduğunu söyler. Farklı farklı türlere uyan hikâyelerin tarzları, içerikleri ve fonksiyonları çok çeşitlidir. Farklı akımlar içerisinde farklı hikâyeler bulunabilir. Hayali, inanılabilir, saygı duyulan veya alaycı biçimlere dönüştürülebilirler. Bir kültür için masal olan şey, diğeri için bir efsane olabilir der. Kültürel farklılıkların dahi türleri ayırdığı ve bu minvalde tartışacağımız anlatımımızın konusu, memorat üzerine yoğunlaşmaktadır. Değerlendirmeler ışığında her ne kadar kesin hüküm veremsek de en yakın durduğumuz nokta burasıdır. Çobanoğlu (2003: 21) memoratı, ‘tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye’ olarak tanımlar. Bu tanımlamada yer alan ‘tabiatüstü’ ile kastedilen öncelikle ‘öteki dünya’ ve farklı bir boyutta olmanın yanı sıra insanlarla beraber aynı mekânları paylaşan cin, peri, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal bir hayat yaşadığına inanılan varlıklarla görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya veya bunlardan başka bir yolla kurulan bir iletişimdir. Memoratlar da, bu şekilde kurulmuş bir iletişimle, yaşananların, yaşayan veya ondan dinleyen birisi tarafından anlatılmasıdır. Tarihi memorat olarak bilinen kronikatlar, ‘Sözlü Tarih Kuramı’ yahut ‘Tarihi Yeniden Yazma Kuramı’ olarak bilinen kuramlarca temellendirilmişlerdir. “Kuram, tarihin bilinmeyen veya elde çok az veri bulunan dönemlerini kavrayabilmek ve aydınlatmak amacıyla halkın yaşamından izler taşıyan folklor malzemelerinden yararlanmayı esas almıştır. Bu çerçevede, sözlü tarih çalışmalarını kapsamında, halkbilgisinin peşinden gidilerek tarihsel gerçeklik aranmaya çalışılmıştır” (Dorson 2006: 19). Halkbilgisi bu noktada iki anlatım türü ile yola çıkar: Memorat ve kronikat. Elbette efsane ve destanlar da tarihi anlatımlar bakımından ele alınıyorsa da ayırıcı noktalarda saf dışı kalırlar. Öncelikle destanlar, gerçekleştiği dönem itibarıyla yakın geçmişle alakalı değildir ve bu yüzden birinci şahsın ağzından dinleme imkânımız yoktur; keza efsaneler de tarihsel anlatımlar olarak görülse de şahsa bağlı anlatı olmayışından dolayı bu kurama dâhil edilmemektedir. “Bu husustaki tartışmada gelinmiş son noktalardan birisi olarak kabul edilen “Şahsi ve içinde olağanüstü bir unsur olmayan normal bir tecrübenin hikâyesi veya hatırası olan tür ‘kronikat’ olarak adlandırıldığıdır. Bir kronikatin bir ‘tarihi efsane’yle olan ilişkisi neyse memoratın da olağanüstü bir tecrübeğe dair bir efsane ile ilişkisi aynıdır” (Çobanoğlu 2003: 31). Memorat kavramı-

nın gelişimine bakıldığında, efsaneden ayrı bir tür olarak ilk ele alan ve 'memorat' teriminin isim babası olan İsveçli halkbilimci Carl Wilhelm Von Sydow'dur. Von Sydow, ilk olarak 1934 yılındaki bir çalışmasında, efsane ile ilişkili olarak ele alınan ama onunla 'karakteristik ve gelenek' bakımlarından uyuşmayan 'şahsi ve tamamen kişisel bir tecrübe' hüviyetinde olan materyali memorat olarak adlandırmayı uygun bulduğunu ifade eder (Akt. Çobanoğlu 2003: 21). Elbette efsane ve memorat arasında birçok ortaklık vardır. Mesela memoralarda yer alan ve 'tabiatüstü' kavramı ile ifade edilen yaratıklarla kurulan ilişkiler ve gerçekleşen olayların pek çoğu aynen efsanelerde de bulunmaktadır. Ancak efsanelerle memoralar arasındaki fark da yine bu noktada oluşmaktadır. "Çünkü konusu ne kadar tabiatüstü olursa olsun hiçbir efsane anlatımında efsaneyi nakleden, olayın bizzat başından geçtiğini veya naklettiği olayı gördüğünü yahut söz konusu olayı yaşayan kişinin ağzından dinlediğini söylemez, söyleyemez. Söylediği veya söyleyebildiği durumdaysa anlatılmış olan anlatı bir efsanedeğil memorattır" (Çobanoğlu 2003: 26). Memoraları diğer türlerden ayıran bir diğer husus, sıradanlığıdır. Memoraların, masallar veya epik destanlar gibi özel bir anlatıcısı yoktur. Memorat anlattıkları için kimse onlara özel bir sosyal statü vermez (Çobanoğlu 2003: 49).

Sarayköy'ün Demografik Yapısı ve Kurtuluş Savaşı'nda Sarayköy

Anlatacağımız kronikayı vermeden önce bölgenin demografik yapısından ve resmi tarihinden bahsetmek yerinde olacaktır; zira tarihsel bağlamı kurmak açısından bu bahis önemlidir. Menteşe Sancak'ının varisleri olan Denizli ve çevresi 'Yörük' olarak tabir edilen konargöçer yaşam tarzına sahip Türklere oluşmaktadır. Osmanlı Devleti'nde konar-göçerler Yörük ve Türkmen olarak iki farklı şekilde isimlendirilmişlerdir. Onların Yörük veya Türkmen olarak isimlendirilmelerinde yaşadıkları coğrafya ve siyasi mirasları etkili olmuştur. Sümer (1950: 520), Kızılırmak yayından güneye doğru çekilecek bir çizginin batısında kalan bölgede yaşayan konar-göçerlere Yörük, belirtilen çizginin doğusunda kalanlar ise Türkmen olarak adlandırılmıştır. Bununla birlikte, Yörük ve Türkmenleri coğrafi saha itibarıyla birbirinden kesin çizgilerle ayırmak güçtür. Zira bu tabirler, aynı bölgede, aynı göçebe grubunu ifade etmek için zaman zaman birbirinin yerine kullanılmıştır. Öte yandan, Batı Anadolu bölgesine ait tahrir defterinin hiçbirinde konar-göçerleri tarif etmek amacıyla Türkmen ismine rastlanmaz. Şu halde, aynı gruplar için hem Türkmen hem de Yörük isminin kullanılması, Batı Anadolu bölgesi için söz konusu değildir (Gülten 2008: 21-22). Dolayısıyla burada konar-göçerler için Yörük adının kullanılması kesin bir kabul görmüştür. Coğrafyacı İbn Said'in XIII. yüzyılın ikinci yarısında Denizli bölgesinde 200.000, Kütahya bölgesinde ise 30.000 çadır göçebe halkın yaşadığını belirtmesi (Turan 1997:

304), Batı Anadolu'nun ne denli bir nüfus yoğunluğuna ulaştığını ve bölgedeki nüfus hareketliliğini göstermesi bakımından mühimdir (Akt. Gülten 2008: 77; Togan 1981: 257).

Eröz (1991: 93), Yörüklerin göçleri sebebi ile de gittikleri coğrafyaların iklim ve çevre şartlarına göre de yaşamlarını şekillendirdiğini, Türk göçbelerinin Anadolu'ya gelince koyunculuktan, coğrafi zaruretlerden dolayı davarcılığa (keçi beslenmesine) başladığını ve bu sebeple keçe çadırı terk edip, kıl çadırlarda oturmaya başladıklarını söyler. Bunu Arap ve Kürt aşiretlerinden öğrenmiş olduklarını düşünür. Fakat çadır aksamına Orta Asya'da kullandıkları isimleri verdiklerini, bazısını değiştirip gene Türkçe adlandırdıklarını aynı zamanda Yörüklerin, yaşamlarını idame ettirebilmek için de keçinin etinden, sütünden faydalandıklarını belirtir. Keçi yoğurdu, peyniri, sütü ve eti, Yörüklerin başlıca yiyecekleri olmuştur. Her ne kadar Yörüklerin yaşamlarını bu denli etkileyen keçi besiciliği, zamanla yerini koyuna bırakacak olsa da hala Yörüklerin yaşadığı coğrafyalarda keçi, yoğun olarak görülmektedir.

Ele alınan kronikata destek olması açısından Yörük kültüründe keçi boynuzu süslemenin bir görenek olduğu belirtilmelidir. Yörüklerin özellikle göç sırasında keçilerine ve koyunlarına çanlar takıldığı bilinmektedir. "Bunun sebebi de şanlı ve gösterişli bir göç olmasını sağlamaktır. Çan ne kadar fazla olursa göç de o kadar gösterişli olurmuş. Keçileri süsler, büyük hayvanların boynuzlarına da kırmızı bezler bağlarlarmış" (Kılınç 2010: 25).

Bölgenin Dönem Tarihi

Bilindiği üzere Kurtuluş Savaşı'nda Ege Bölgesi'nin işgali Yunan güçlerinin İzmir'i işgali ile başlamıştır.

İtilâf Devletleri'nin aldıkları karar doğrultusunda 15 Mayıs 1919 sabahı İzmir'i işgal eden Yunan kuvvetleri, 27 Mayıs'ta Aydın'a, 2 Haziran'da Nazilli'ye girdiler. Sarayköy'de kurulan cepheyi takviye amacıyla civar sancaklardan da gönüllüler gönderilmeye başlandı. 175. Alay'ın 3. taburu yüz mevcuduyla buradaki müfrezeye katıldı. Antalya'daki 176. Alay'ın bir taburu da 23 Haziran'da Sarayköy'e hareket etti. Denizli Mutasarrıfı Faik Bey, yerli Rumlara karşı cereyan edecek müessif bir olayı bahane ederek İtilâf Devletlerinin Yunan askerine ilerlemek için izin vereceğini ve dik-katli davranılması gerektiğini Dâhiliye Nezareti'ne bildiriyordu. Köşk cephesinin bozulması üzerine Denizli Millî Menderes Müfrezesi, Denizlili Yedek Subaylar Grubu ve diğer müfrezeler 27 Haziran'da Umurlu'da toplandılar. Yörük Ali Efe'nin kızanları, Çine'den gelen 57. Tüme mensup piyade birliklerinden bir kısmı ve Muğla'dan gelen çeteler de buraya

ulaştılar. Değişik yönlerdeki müfrezeleri birleştiren millî kuvvetler 29 Haziran'da genel saldırıya geçerek, 30 Haziran'da Aydın'a girdiler. Binbaşı Şükrü Bey, Aydın'ın yarısından fazlasının yakıldığından, meskensiz kalan on bin kadar Hıristiyan ve Müslümanın tekrar Yunan zulmüne uğramamaları için Müslüman halkın Denizli ve Menderes yönüne sevklerini istedi. Haziran 1920 tarihinde başlayan Yunan saldırısı sonunda Köşk cephesi düştü ve Millî Kuvvetler Nazilli'ye doğru geri çekildiler. 57. Tümen Komutanı, dağınık birlikleri toplayarak Nazilli'yi savunmaya çalıştıysa da başarılı olamadı. Takviye alarak ilerlemesini sürdüren düşman karşısında Türk müfrezeleri Tümen Komutanının emriyle Sarayköy'e çekilerek Menderes Nehri üzerinde yeni bir savunma hattı oluşturdular. Buldan, Yunan birliklerine karşı oluşturulan cepheye gönüllü yardımında bulundu. Geniş kapsamlı genel Yunan saldırısının gerçekleştiği 23 Haziran 1920 tarihine kadar Kuva-yı Milliye 5 Temmuz 1920 tarihinde Buldan ve Burhaniye'den gelen gönüllüler, düşmanı karşılama hattı olan Sarayköy'de tertibat almışlardı. Kuva-yı Milliyeciler Burhaniye, Sarayköy şosesi üzerindeki köprülerle Ahmedli köprüsünü ve şimendifer hattını kullanılmaz duruma getirmişlerdi. 57. Tümen Komutanı Albay M. Şefik Bey, Menderes Nehri'nin sol yakası ve Sarayköy önünde düşmanı karşılamak istiyordu. Bu nedenle savunma hattı boşalan Buldan, Temmuz'un ilk haftasının sonunda işgal edildi. Yunan kuvvetlerinin Sarayköy önlerine geldiği sıralarda, kasıtlı olarak kasabada yaralama ve benzeri olaylar çıkartıldı. Denizli Mutasarrıfı başta olmak üzere, zamanın mülki idarecilerinin Nisan ayında tespit ettikleri bu olaylar, Yunan işgaline zemin hazırlamaktan başka bir şey değildi (Bildirici 2006: 667-672).

Yunan kuvvetleri girdikleri savaşın olumsuz seyri üzerine, geri çekilmeden birkaç gün önce, Buldan ve köylerinden yaklaşık 50 kişiyi Yenice'deki Yunan Tabur Komutanının emriyle, toplayarak köy camisine hapsedmişlerdir. Sarayköy önlerine gelen düşman kuvvetlerinin geri çekildiği ve giderken onarılmaz tahribatlar yaptığı, ibadethaneleri yakıp yıktıkları tarihe düşülen kayıtlarda mevcuttur. Yazılı tarih, Kurtuluş Savaşı'nın Denizli hattını, Yenice-Sarayköy sınırında bırakır. Yunan kuvvetlerinin bu hattı geçemediğini, kurulan Redd-i İlhak Cemiyetlerinin gayretleri ve kazalarda oluşturulan teşkilatlardan (gönüllü efeler birliği) yaklaşık üç bin kişilik bir kuvvet oluşturulduğunu ve Sarayköy hattından Yunan kuvvetlerinin çıkarıldığını söyler. Tam da bu noktada, derlediğimiz kronikat dönemin tarihi bilgileri ile örtüşen mahiyettedir:

...Aylardır süren Yunan işgali İzmir'den başlayıp Nazilli hattına dayanmış ve Sarayköy- Yenicekent hattına çok yaklaşmıştır. Denizli'den ve civar ilçelerden giden takviye kuvvetler, çok büyük kanlı çatışmalara girmiş; çok fazla Türk askeri ve gönüllüsü şehit düşmüştür. Yunan askerleri Sarayköy dağlarının eteklerinden gelmeye başlayınca, Yörüklerin de erkek sayısı epey azaldığından ve yeterli askeri gücün bulunmamasından ötürü yöre

halkı korkuya kapılmış, gecenin karanlığında çare düşünmeye başlamışlardır. Ellerin insan sayısından kat kat fazla keçileri vardır. Yörenin erkekleri her ne kadar son hücumla kalkışmak istese de karşıdaki kalabalık onları korkutur. Ellerindeki meşalelerin, gece kandillerinin ışıklarından kalabalığın büyüklüğünü tahmin edebilmektedirler. Bu sırada Yörük kadınlarından birinin aklına bir fikir gelir. Madem insanımızdan fazla keçilerimiz var; o halde keçileri düşmanların üzerine gönderelim der. Ancak ortada bir sorun vardır. Gece vakti keçileri düşman üzerine gönderseler dahi herhangi bir ışık ya da sesleri olmadığı için düşman askeri tarafından görülemeyeceklerdir. Kurnaz Yörük aklı ortaya bir fikir atar: “Keçilerin boynuzlarına mum takalım!” hemen harekete geçerler. Her hane kendine üç keçi ayırır, geri kalanını meydanda toplarlar. Her bir hanenin en az elli keçisi olduğunu varsayarsak, ortaya büyük bir sürü çıkmaktadır. Hemen boynuzlarına mumları takıp yakarlar ve düşman üzerine bu büyük sürüyü gönderirler. Karşıdan gelen askerlerin korku çığlıkları Sarayköy’den duyulduğu anlatılır arasındadır. Yunan Askeri’nin bu büyük sürüyü asker sanıp geriye dönmesi üzerine Sarayköy hattında son kez, büyük bir kurnazlıkla düşmanı geri püskürtülmüş ve bir daha bu yöreye düşman askeri saldırıda bulunamamıştır... (KK, 2018)

Yörük kurnazlığı ile kazanılan harp, sadece Denizli yöresinde, Kurtuluş Savaşı Mücadelesi esnasında yaşanmamış aynı zamanda Sakarya Geyve’de de yaşanmıştır. Bir çobanın Kurtuluş Savaşı esnasında keçilerin boynuzlarına, Türk askerini kalabalık göstermek için çıra bağlayıp yakması ve düşman üzerine göndermesi, ardından da kendisinin şehit olması yine Yörüklerin harp kurnazlığına verilecek bir diğer örnektir; ancak bu harp taktiğini, Müjgân Cunbur(1999: 42), “Gözden kaçan bir risale” adlı makalesinde kaleme aldığı Yörük anlatısıyla çok daha gerilere, Osmanlı Devleti’nin kuruluş zamanına kadar götürmektedir. Cunbur’un aktarımla, Ertuğrul Gazi tarafından eğitilen Karakeçili Aşireti, Karacahisar’ın fethi esnasında, kara keçilerin boynuzlarına birtakım ışıldaklar bağlayarak bir nevi harp hilesi yaparak savaşı kazandırmışlardır. Alanya Kalesi ile ilgi anlatılan bir diğer kronikat ise, Alaeddin Keykubat’ın Alanya Kalesi’ni defalarca deneyip ele geçirememesi üzerine yaklaşık on beş bin keçinin boynuzlarına askerlerine emrederek mumlar taktırmış ve mumları yakarak askerleriyle birlikte taarruza geçmiş, kaleyi Bizanslılardan almıştır. Kalenin adı da bu sebeple uzunca bir süre ‘Keçi Kalesi’ olarak anılmıştır. Aynı anlatılar Kırşehir Keçi Kalesi, Gümüşhane Kalesi, Adana Kalesi, Niğde Kalesi, Aydın Kalesi anlatılarında da mevcuttur.

Sonuç

Anlatım süreklidir. Hikâye etme eğilimi ve onu dinleme ihtiyacı, anlatıyı uygarlık tarihi boyunca insanların' doğal yoldaşı yapmıştır. Anlatılar kendilerini herhangi bir yöresel ve sosyal havaya uyarlayabilirler. Geçmişe dayalıdır ve önemlidir ama aynı zamanda yeni ve günceldirler. (Degh 2006: 133) Ele alınan Yörük anlatısında görülen harp taktiği, Selçuklular, Osmanlı ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ortaya koyduğu mücadelelerin birçoğunda, ait oldukları yöresel havaya uyarlanmış; yenilenmiş ve güncelliğini korumuştur. Yörüklerin Anadolu coğrafyasına dağıldığı hemen her bölgede bu taktiğin izlenir olması; bu yöntemin Yörükler arasında sık kullanılan bir harp taktiği olduğunu düşündürmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, sözlü tarih kuramı dâhilinde değerlendirilmesi gereken yukarıda verilen kronikat, geçmişte yaşanan ve tarihi belgelerin niteliksel verilerinin boşluğunu doldurmaya 'çalışan' bir anlatı olarak ifade edilmelidir. Nitekim resmi tarih kayıtları özellikle niceliksel ve yazılı belgelerin üzerinde durmaktadır¹.

Makalede ele alınan Sarayköy kronikası, saf gerçeklik arayışında değildir yahut saf resmi tarih bilgisi olarak sunulmamaktadır; ancak Asmann'ın da (2015: 61) belirttiği gibi kültürel bellek için gerçek değil hatırlanan tarih önemlidir. Hatta kültürel bellekte gerçek tarihin, hatırlanan tarihe ve ardından efsaneye dönüştüğü söylenebilir. Efsane kurucu bir tarihtir. Bugünü geçmişin ışığıyla aydınlatmak için anlatılan öyküdür. Anlatılan hikâye efsaneleşir ve "kurucu" bir niteliğe bürünür. (Raglan 2006: 181). Yüz yedi yaşındaki Ayşe Selman'ın kültürel belleğinde yaklaşık bir asır sakladığı bu kronikat, klasik tarih anlayışının dışında kalan anlatıların, klasik tarih metinlerini desteklemesi ve inanılabilirliğini kuvvetlendirmesi bakımından önemlidir. Tarihe tanıklık eden anlatılar, hem tarihin korunmasına hem de yöre kültürünün aydınlanmasına yardımcı unsurlardır. İfade edilmelidir ki bu tanıklık, korunarak nesilden nesle aktarılan hikâyenin doğruluğunu garantiemez. "Tanıklığın koruduğu olgu, anlatılan hikâyenin, tanıklık edilen olayın arşivlenemez olduğu, arşiv karşısındaki dışsallığıdır. Böylece tanıklık edilen tarihsel olay, unutulmaktan kurtulmuş olur (Çeviker 2009: 44)." Caunce'un (2011: 15) da belirttiği gibi belgelere dayanan kanıt, yaşamın çok küçük bir parçasını kaydeder. Nitekim Kurtuluş Savaşı, zaman ve mekân açısından tarihin 1919-1922 yılları ara-

---

¹ Sözlü veriyi, kişisel düşünce ve algıyı güvenilirmez, gerçek dışı ve tutarsız kabul eden ve yaygın olarak yazılı ve niceliksel verileri güvenilir bulan bazı disiplinler, niteliksel metodolojiye araştırmalarında yer verince, bunlarda sözlü anlatıları kullanmaya başlamışlardır (Kaderli 2012: 208).

sındaki süreçte uzun bir zaman dilimini kapsar; ancak Kurtuluş Savaşı'nın üzerinden yüz yıl geçmesine karşın bellekte kalan 'Yörük keçilerinin kahramanlığı' sayesinde kurtulan bir köyün anlatısıdır. Resmi tarih bilgileri ancak yazılı kayıtlarda devamlılığını sürdürürken; sözlü tarih anlatıları nesilden nesle devam ederek 'anlatı geleneği'nin bir parçası olarak hayatiyetlerini devam ettirirler.

KAYNAKÇA

- 📖 Assmann, J. *Kültürel Bellek, Eski Yüksek Kültürde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*. Çev. Ayşe Tekin. İstanbul: Ayrıntı, 2015.
- 📖 Bildirici, Y. Z. "Milli Mücadelede Buldan". *Buldan Sempozyumu*. Denizli, 2006.
- 📖 Counce, S. *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*. Çev. Bülent Can, Alper Yalçinkaya. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt, 2011.
- 📖 Connerton, P. *Toplumlar Nasıl Anımsar*. Çev. Alaeddin Şenel. İstanbul: Ayrıntı, 1999.
- 📖 Cunbur, M. "Gözden Kaçan Bir Risale". *Türk Kültüründe Karakeçililer: Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*. Şanlıurfa, 1999.
- 📖 Çeviker, L. *Şiddet ve Toplumsal Hafıza*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara, 2009.
- 📖 Çobanoğlu, Ö. *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ, 2003.
- 📖 Degh, L. "Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Bir Düşünme ve Efsane Tanımı". *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar-2*. Çev. Selcan Gürçayır. Ankara: Geleneksel, 2005.
- 📖 Degh, L. "Halk Anlatısı". *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar-1*. Çev. Zerrin Karagülle. Ankara: Geleneksel, 2006.
- 📖 Dorson, Richard M. *Günümüz Folklor Kuramları*. Çev. Selcan Gülçayır, Yeliz Özay. Ankara: Geleneksel, 2005.
- 📖 Eröz, M. *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1991.
- 📖 Ersoy, Ruhi. *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi Baraklar Örneği*. Ankara: Akçağ, 2009.
- 📖 Gülten, S. *XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı'nda Yörükler*. Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2008.
- 📖 <https://www.pusulahaber.com.tr/alaeddinin-sehri-alaiyye-8505yy.htm>

- 📖 Kaderli, Z. “Kişisel Deneyim Anlatılarının Bağlamsal Çerçevesi: Deneyimlenen, Hatırlanan ve Anlatılan Hayat”. *Milli Folklor* 24. 93 (2012): 207-219.
- 📖 Kılınç, N. *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*. Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010.
- 📖 Ong, W. *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözüün Teknolojileşmesi*. İstanbul: Metis, 2010.
- 📖 Raglan, L. “Tarih ve Mit”. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar-2*, Çev. Levent Soysal. Ankara: Geleneksel, 2005.
- 📖 Smith, A. D. *Ulusların Etnik Kökeni*. Çev. S. Bayramoğlu, H. Kendir. İstanbul: Dost, 2002.
- 📖 Sümer, F. “Anadolu, Suriye ve Irak'ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumî Bir Bakış”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 11. 1-4 (1950): 509-523.
- 📖 Sümer, F. *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*. İstanbul: TDAV, 1992.
- 📖 Togan, Z. V. *Umumî Türk Tarihine Giriş, C. I*. İstanbul: Enderun, 1981.
- Kaynak Kişiler:**
- 📖 KK: Ayşe Selman (108), okur-yazar değil, Denizli- Serinhisar.